
КУДРЯВЦЕВА В.Ф.,

кандидат педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри,
Херсонська державна морська
академія

БОБРИШЕВА Н.М.,

аспірантка кафедри педагогіки та
психології, Херсонський державний
університет, м. Херсон

ТИПОЛОГІЯ ВПРАВ-ЗАЧИНІВ НА КОМУНІКАТИВНОМУ ЗАНЯТТІ

У статті розглядається важливість використання вправ-зачинів при проведенні комунікативного заняття. Визначаються типи вправ-зачинів та їхня роль у структурі заняття. Ключові слова: вправа-зачин, комунікативне заняття.

В статье рассматривается значимость использования упражнений-зачинов при проведении коммуникативного занятия, определены типы упражнений-зачинов и их роль в структуре коммуникативного занятия. Ключевые слова: упражнение-зачин, коммуникативное занятие.

The article considers the importance of using warm-ups at a communicative lesson. Types of warm-ups and their role in the communicative lesson structure are defined. Key words: starter, communicative lesson.

Постановка проблеми. Традиційне заняття з будь-якого навчального предмету розпочинається однаково: привітання, переклик, перевірка домашнього завдання, подача нового матеріалу. Заняття з іноземної мови, особливо заняття за комунікативною методикою навчання, істотно відрізняються від занять з інших предметів тим, що на них виникає необхідність і потреба спілкуватися мовою, яка не є природнім мовним інструментом студентів у повсякденному і навчальному середовищі. Такий перехід дається нелегко більшості студентів, а тому виникають психологічні проблеми входу в іншомовне спілкування: невпевненість у здатності сформулювати зрозуміле висловлювання, відхід від активної участі у навчальному процесі, пасивність у виконанні вправ, що пропонуються.

При підготовці до занять викладачам іноземної мови варто планувати, як розпочинати їх по-особливому, відходячи від традиції і вносячи елемент новизни. Найважчі моменти заняття – це перші п'ять-десять хвилин, тому що на комунікативному занятті життєво важливо пробудити інтерес студентів і залучити їх до роботи з самого початку. Гарний початок може не лише задати тон заняттю, сприяти налаштуванню студентів на спілкування іноземною мовою, а й сприяти їхній релаксації, що слугує найліпшою умовою для навчання.

Вправи на початку заняття іноземної мови, іншими словами, вправи-зачини, заслуговують на більшу увагу, аніж вони зазвичай отримують.

Мета статті – визначити типи вправ-зачинів та їхню роль у структурі комунікативного заняття.

Аналіз актуальних досліджень. В наукових публікаціях українською та російською мовами досить проблемно знайти дослідження стосовно вправ-зачинів. Значний науковий і практичний інтерес до цієї теми демонструють англійські дослідники. У фокусі їхнього інтересу роль вправ-зачинів (warm-ups) для активізації зацікавленості студентів.

Так, Деббі Сміт [3, 1] вважає, що при систематичному використанні вправ-зачинів викладач може враховувати можливості студентів різного рівня і стимулювати їхні розумові здібності.

Ендрю Райт [4,1] висловлює думку, що вправи-зачини використовуються для розвитку креативності, сприяння відвертості студентів і їхній відкритості новим ідеям і враженням.

Ведучи мову про важливість вправ-зачинів, Шан Йі Джан [5,1] стверджує, що успішна робота студентів в значній мірі залежить від того, як їх налаштували на початку заняття. І продовжує: «...ми повинні намагатися уникати нудних і занадто теоретичних і механічних питань, використовуючи наскільки можливо вправи-зачини, в яких, ми вважаємо, студенти можуть бути зацікавлені і які представляють практичну доречність, щоб пробудити і стимулювати їх».

На думку Криса Коттера [1,2], «використовуючи вдалу вправу-зачин, ви створюєте позитивну атмосферу для опрацювання і експериментування з мовою. Вправа-зачин вводить студентів в «англійський режим».

Жан Сіберас схиляється до думки, що такі вправи не обов'язково пов'язані з тематикою заняття. [2,1]

Матеріали досліджень у значній мірі повторюються, але чітке структурування вправ-зачинів фактично відсутнє.

Виклад основного матеріалу. Вправи-зачини – суттєвий навчальний прийом, який використовується вдумливими викладачами.

Вправи, з яких починається заняття, дуже важливі з наступних причин:

Новітні засоби навчання: проблеми впровадження та стандартизації

1. Вправи-зачини встановлюють тональність заняття. Енергійність і націленість студентів на навчання підвищується після невимушеної вправи на початку заняття.
2. Вправи-зачини сприяють тому, що студенти починають думати і зосереджуватися на англійській мові. Поза заняттям студенти не знаходяться у англійськомовному середовищі і не користуються англійською мовою. Незначний час для проведення вправи-зачину може покращити сприйняття навчального матеріалу заняття.
3. Вправи-зачини забезпечують перехід до теми. Вправа на початку заняття активізує попередні знання з предмету і може навіть сприяти тому, що студенти використовують або надають певні ідеї, лексику чи навіть граматику, що є важливою на занятті.
4. Вправи-зачини надають викладачеві можливість оцінити характер і здібності студентів. Деякі студенти добре працюють разом, інші ні. Вже під час виконання вправи-зачину можливо визначити, як об'єднати студентів у пари і групи для подальшої роботи під час заняття.

Більшість практиків та теоретиків комунікативного підходу до навчання англійської мови вважають, що вправи-зачини передбачають переважно ігрову діяльність студентів. Наш досвід свідчить, що вправи-зачини мають відзначитися більшою різноманітністю.

ТИП ВПРАВ-ЗАЧИНІВ	РОЛЬ ВПРАВ-ЗАЧИНІВ У СТРУКТУРІ ЗАНЯТТЯ
ГРА	ЗАОХОТИТИ ТА ПІДБАДЬОРИТИ СТУДЕНТІВ СТВОРЮВАТИ СПРИЯТЛИВУ АТМОСФЕРУ СТИМУЛЮВАТИ ПОЗИТИВНІ ЕМОЦІЇ ПІДГОТУВАТИ ДО НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ, СТИМУЛЮЮЧИ ЇХНІЙ РОЗУМ І/ТА ТІЛО
ВІЛЬНА РОЗМОВА	ЗАОХОТИТИ СТУДЕНТІВ НЕСПОДІВАНОЮ / ЦІКАВОЮ ДЛЯ НИХ ТЕМАТИКОЮ НАДАТИ МОЖЛИВІСТЬ СТУДЕНТАМ ВІДЧУТИ ЗНАЧИМІСТЬ СВОЄЇ ДУМКИ ПРИ ВИБОРІ ТЕМИ ДЛЯ МІНІ-ДИСКУСІЇ / ОБГОВОРЕННЯ НА ВЛАСНИЙ РОЗСУД
ТЕМАТИЧНА ВПРАВА	ПОВТОРИТИ МАТЕРІАЛ ПОПЕРЕДНЬОЇ ТЕМИ ЗАНЯТТЯ ОКРЕСЛИТИ ПЕРЕХІД ВІД ОДНІЄЇ ТЕМИ ДО ІНШОЇ
КРИГОЛАМ	ПОЗНАЙОМИТИСЯ ТА НАЛАГОДИТИ ДРУЖНІ СТОСУНКИ ПОДОЛАТИ ПСИХОЛОГІЧНІ БАР'ЄРИ

Деякі викладачі використовують вправи-зачини на кожному занятті, інші – тільки у випадку потреби. Організуючи навчання на основі комунікативно-

Вища освіта у контексті інтеграції до європейського освітнього простору

го підходу, доцільно починати вправою-зачином кожне заняття. Крім того, варто дотримуватися певних правил проведення вправ-зачинів, інакше вони можуть перетворитися на звичні вправи.

ЩО ВАРТО РОБИТИ	ЩО НЕДОЦІЛЬНО РОБИТИ
1. ПРОВОДИТИ ВПРАВУ-ЗАЧИН НЕ БІЛЬШЕ 5-10 ХВИЛИН	1. ВИПРАВЛЯТИ ПОМИЛКИ
2. СТВОРЮВАТИ ДОБРОЗИЧЛИВУ АТМОСФЕРУ	2. ВИСТАВЛЯТИ ОЦІНКИ
3. ВИКОРИСТОВУВАТИ ЧІТКІ І ЛАКОНІЧНІ ІНСТРУКЦІЇ	3. ВИКОРИСТОВУВАТИ СКЛАДНІ ВПРАВИ-ЗАЧИНИ
4. МАТИ ЧІТКИЙ ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ ВПРАВИ-ЗАЧИНУ	4. ВСТАНОВЛЮВАТИ ДОМІНУЮЧУ РОЛЬ ВИКЛАДАЧА

Пропонуємо приклади вправ-зачинів з досвіду навчання англійської мови за професійним спрямуванням на першому та другому курсах у Херсонській державній морській академії, які довели свою ефективність і популярність.

Ігри

Стимуляція емоційної сфери студентів дозволяє навчатися англійській мові з підключенням усіх органів чуття. Таким емоційним стимулом для студентів є гра. В залежності від матеріалу, це можуть бути вправи-зачини на повторення лексики, граматики та фактично пройденого матеріалу. Новизна таких вправ, невимушеність атмосфери, в якій вони проводяться, надає заняттю особливого тону та залучає студентів до подальшої навчально-комунікативної діяльності.

Цікаво й невимушено проводиться вправа-зачин на повторення лексичних одиниць "Kill a fly".

Викладач заходить до класу з двома газетами, починає скручувати на кшталт палиць та пропонує студентам здогадатися, що вони зараз будуть робити. Після обговорення та вірної здогадки викладач пояснює правила гри. Група ділиться на дві команди. По одному представнику від кожної команди виходять до дошки та стають спинами до неї. На дошці у кілька рядків написані лексичні одиниці (кількість яких залежить від рівня навченості та розвинутості умінь студентів групи) вивчені на попередньому занятті та вже знайомі слова. У даному випадку це лексичні одиниці активного вжитку до теми "Main Parts of the Ship":

helm bulker rudder tonnage
ship thruster navigation bridge
machinery hold hull bow
stern tanker liquid funnel

crane weather bulkheads container
hatch grain bulk tweendeck
oil engine cargo coal

Викладач говорить пояснення до слова / дефініції слів (якщо група слабка, можна просто називати слово), а студенти повертаються до дошки обличчями, знаходять слово і б'ють по ньому – «вбивають муху». Бал отримує та команда, представник якої вдарив першим. Важливо у кінці такої вправи-зачину хором, у парах, індивідуально повторити всі слова.

Використання аудіо та відеоматеріалів у вправах-зачинах є не тільки доречним, а й обов'язковим. Психологи стверджують, що саме використання аудіо та відеоматеріалів у навчальному процесі значно покращує кінцеві результати і значно більше спонукає студентів до комунікативної діяльності. Використовуючи фрагменти відеозаписів та звукових записів, ми спонукаємо до дії зорові та слухові центри людини, які в свою чергу впливають на процес засвоєння та запам'ятовування. Прикладом використання аудіо матеріалів для вправ-зачинів є гра «Sailor`s Day».

Викладач роздає студентам малюнки, що описують звичайний день моряка та пропонує послухати аудіо запис зі звуками, які відповідають малюнкам. Студенти слухають та вибирають, який малюнок відповідає звуку. Наступний етап тренування граматичних одиниць – студенти у парах запитують один одного «What is he doing?» та дають відповіді, використовуючи малюнки. Треба відмітити, що слухання таких простих звуків на кшталт чищення зубів, приготування сніданку не тільки дарує студентам позитивні емоції, але дає змогу подивитися на вивчення англійської мови зовсім по-іншому.

Вільна розмова

Зустрічаючись зі студентами після вихідних днів, більшість викладачів стандартно перевіряє хто відсутній, цікавиться тим, як пройшли вихідні. Банальна фраза звучить, скоріше, з ввічливості, аніж відображає дійсний інтерес. Проте на обличчях студентів обов'язково з'явиться здивування, якщо вчитель заінтригує: «Здогадайтеся, чим я займалася вчора?». На дошці викладач може написати моделі запитань у Past Simple. Студенти також можуть спробувати у такій спосіб розказати про вчорашні події.

Цікавим початком заняття можуть стати обговорення прислів'їв, цитат видатних людей на кшталт «If life gives you lemons make lemonade». У кожного викладача має бути своя скарбничка таких висловів. Часто студенти самі можуть підказати тему для вправи-зачину. Наприклад, якщо студенти говорять, що сьогодні дали стипендію, чому б викладачу не почати обговорення з цієї теми. Викладач може запитати, на що вони витратять її, а наприкінці можна зробити висновок, чи роблять гроші їх щасливими або скільки грошей їм потрібно для щастя.

Тематична вправа

Такі вправи не тільки активізують мотивацію студентів, а й служать «містком» до теми, матеріалу або діяльності.

При вивченні теми «Bubble House» (навчально-методичний комплекс «Headway Elementary») замість звичайного обговорення «Які незвичні будинки ви бачили?» викладач може спробувати інший підхід. На початку заняття він пропонує всім спробувати зробити бульбашки, згадати своє дитинство, розповісти з якими позитивним спогадами ці бульбашки асоціюються. Такий перехід допомагає студентам відволіктись від повсякденного життя, створює позитивну атмосферу для подальшого вивчення теми.

Наступним етапом вправи є прийом «мозковий штурм». Студенти у малих групах обговорюють, які предмети можуть мати форму кулі.

Заключним етапом такої вправи є перехід безпосередньо до теми: чи можуть бути будинки у формі кулі.

На початку вивчення теми «Ship's Construction» викладач пропонує подивитися на малюнок / фото будинку та описати його конструкцію, порівняти власний будинок з запропонованим, окрім цього студенти можуть поговорити про будинок своєї мрії. Далі – обговорення: «Що є дім для моряка? Яким він повинен бути?» Викладач показує малюнок корабля і пропонує студентам у парах порівняти будинок та корабель, обговорюючи, що є спільного (наприклад вікна, двері, стеля, підлога), а що різного (двигун, вантажна стріла, люк) у конструкціях цих предметів. Заключний етап – перехід до теми заняття та презентація нових лексичних одиниць.

Слід відзначити, що такі вправи-зачини, у яких перед вивченням професійної теми студенти обговорюють повсякденне життя та знайомі їм реалії, а не штучні, вигадані ситуації, спонукає їх до природнього спілкування, що є головною метою і орієнтиром комунікативно-орієнтованого заняття.

Криголами

На сучасному комунікативному занятті неабияке значення відіграє атмосфера спілкування. Викладач та студенти повинні стати партнерами. Для подолання психологічних бар'єрів, налагодження дружніх стосунків доцільно використовувати криголами (icebreakers), наприклад «Bingo». Така вправа-зачин є доречною на початку навчального року, коли студенти ще не знають імен та прізвищ один одного, бо дає можливість дізнатися більше про студентів групи.

Викладач пропонує кожному студенту пройти класною кімнатою та знайти двох студентів, які люблять дивитися футбол, читають книги, ім'я яких починається на букву М та інше. Хто перший це зробить, кричить «Bingo!». На дошці доцільно написати приклади запитань та відповідей.

Крім проведення власне вправи-зачину, необхідно пам'ятати і про важливість перших моментів зустрічі з навчальною групою ще до початку заняття.

тя. Слід заздалегідь підготувати необхідні матеріали для заняття і розкласти їх у відповідній послідовності у теці з файлами, щоб мати час на привітання кожного студента, хто входить до навчальної кімнати, на доброзичливі коментарі. Позитивно впливає на настрій студентів спокійна музика, що звучить, коли вони входять, або незвичне оформлення дошки: малюнок, плакат, вислів тощо.

Висновки. Вправи-зачини встановлюють атмосферу занять і певні очікування студентів. Їх підготовці і проведенню необхідно приділяти не меншу увагу, ніж іншим етапам заняття. Ефективність використання вправ-зачинів залежить від мотивації, уяви, творчого підходу викладача. Для підтримання інтересу студентів важливо, щоб вправи-зачини вирізнялися різноманітністю і вражали незвичністю. У результаті, формується група студентів, які позитивно сприймають заняття іноземної мови і досягають бажаних цілей.

Список використаних джерел:

1. Cotter Chris. The Importance of Warming Up Students [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.headsupenglish.com
2. Sciberras Jean. Warmers, Fillers, Icebreakers and Coolers [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.matefl.org
3. Smith Debbi. Ideas for Warmers to Stimulate the Interpersonal Intelligence [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.hltmag.co.uk
4. Wright Andrew. Icebreakers and Warmers [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://andrewarticlesandstories.wordpress.com>
5. Zhang Yi Jun. Warm-Up Exercises in Listening Class [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://iteslj.org>